

Katarzyna Janczulewicz

Polska bibliologia i informatologia w polonikach zagranicznych wydanych w latach 2001–2014 w krajach sąsiadujących z Polską : Raport z przeprowadzonego badania

Nowa Biblioteka. Usługi, Technologie Informacyjne i Media nr 4 (27), 83-112

2017

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Katarzyna Janczulewicz

Zakład Zarządzania Informacją
Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej
Uniwersytet Śląski w Katowicach
e-mail: k.janczulewicz@gmail.com

Polska bibliologia i informatologia w polonikach zagranicznych wydanych w latach 2001–2014 w krajach sąsiadujących z Polską Raport z przeprowadzonego badania

Abstrakt: Artykuł stanowi analizę poloników zagranicznych wydanych w latach 2001–2014 w krajach sąsiadujących z Polską. Omówiono formę piśmienniczą, zasięg chronologiczny i językowy oraz zakres tematyczny w poszczególnych krajach. Artykuł opracowano na podstawie bibliografii poloników zagranicznych opublikowanych w „Nowej Bibliotece” w latach 2016–2017.

Słowa kluczowe: Białoruś. Bibliologia. Czechy. Informatologia. Litwa. Niemcy. Polonika zagraniczne. Rosja. Słowacja. Ukraina

Wstęp

Wśród aspektów komunikacji naukowej coraz częściej podejmowane jest zagadnienie internacjonalizacji jako czynnika korzystnie wpływającego na rozwój nauki. Charakter powstających w średniowieczu uniwersytetów był międzynarodowy – powszechność łaciny jako języka wykładowego powodowała, że wielu studentów i naukowców przemieszczało się między ośrodkami akademickimi. Coraz łatwiejszy dostęp do zagranicznych wyników badań w wielu dziedzinach ma wpływ na zwiększenie zainteresowania współpracą międzynarodową. Działalność naukowa na poziomie międzynarodowym przyjmuje kilka form aktywności, takich jak: mobilność studentów i pracowników nauki, wspólne

uzgodnienia prawne w zakresie standardów akademickich, realizacja projektów badawczych przez zespoły międzynarodowe. Jednym z najbardziej rozpowszechnionych elementów współpracy międzynarodowej jest dostępność publikacji prezentujących wyniki prowadzonych badań naukowych – zapoznanie się z nimi jest prostsze, szybsze i mniej kosztowne niż inne formy naukowej aktywności międzynarodowej.

Można przyjąć, że najbardziej ogólny sposób opisanie nauki polskiej i jej udziału w dyskursie międzynarodowym polega na zbadaniu recepcji obcego piśmiennictwa w dwóch aspektach: obecności zagranicznych wpływów na gruncie polskim oraz obecności polskich aspektów danej dyscypliny w zagranicznych badaniach i piśmiennictwie.

Analizy udziału prac autorów polskich w światowym piśmiennictwie dokonała Barbara Stefaniak (2002), ogłaszając dwa raporty z badań bibliometrycznych czasopism zagranicznych: w zakresie nauk ścisłych i przyrodniczych oraz społecznych indeksowanych w bazie danych Science Citation Index. Wśród wniosków z przeprowadzonych badań znalazł się ten dotyczący wielokrotnie niższego udziału polskiego czasopiśmiennictwa z zakresu nauk społecznych w zestawieniu z naukami przyrodniczymi i ścisłymi. Jako potencjalne przyczyny autorka wskazała mniej uniwersalny charakter nauk społecznych w porównaniu z naukami przyrodniczymi oraz „dużą narodowość” prowadzonych badań w tych naukach (Stefaniak, 2002).

Drugim aspektem jest obecność zagranicznych wpływów w polskich badaniach naukowych. Tradycja zapoznawania się z obcym piśmiennictwem w bibliologii i informatologii sięga 1951 r., kiedy to Biblioteka Narodowa zaczęła publikować „Przegląd Piśmiennictwa o Książce”, który w 1969 r. zmienił nazwę na BABIN – „Bibliografia Analityczna Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej”. W 1991 r. dodano podtytuł: „Piśmiennictwo zagraniczne”. W kwartalniku rejestrowano analizy dokumentacyjne artykułów z wybranych tytułów czasopism zagranicznych (*Bibliografia*). Śledzenie informacji o publikacjach zagranicznych umożliwiało zapoznanie się z osiągnięciami dziedzinowymi (Sawoniak, 1977).

W ostatnich latach na gruncie bibliologii i informatologii zagadnienie międzynarodowych aspektów było podejmowane wielokrotnie. Wśród tematycznych konferencji poświęconych temu problemowi należy wymienić: zorganizowaną 19 listopada 2014 r. przez Koło Naukowe Bibliotekoznawców przy Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach VIII Ogólnopolską Studencko-Doktorancką Konferencję Kół Naukowych Bibliotekoznawców „Biblioteki za granicą: Organizacja – Kooperacja – Inspiracja” (*Konferencja*) oraz zorganizowaną 27 listopada 2007 r. w Warszawie

z inicjatywy Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich Międzynarodową Konferencję „Biblioteki publiczne – współpraca w euroregionach w zakresie upowszechniania i promocji czytelnictwa” (*Międzynarodowa Konferencja nt. „Biblioteki*). Kwestie dotyczące międzynarodowych kontaktów podejmowane były także np. na X Forum Młodych Bibliotekarzy w 2015 r. w Warszawie (*X Forum*). Wśród konferencyjnych planów Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich jest przygotowywana na 2017 r. międzynarodowa konferencja naukowa „Polskie/polonijne dziedzictwo piśmiennicze w zbiorach zagranicznych – problematyka i warsztat badawczy, rezultaty i perspektywy badań” (*Międzynarodowa konferencja naukowa*).

Zagadnienie internacjonalizacji pojawia się również w tematycznych numerach czasopism naukowych. Tematyce tej były poświęcone 3 numery „Nowej Biblioteki” w latach 2015–2016: *Erasmus dla bibliotekarzy*, nr 2(18) 2015; *Międzynarodowe aspekty bibliotekarstwa*, nr 1(20) 2016; *Współczesne biblioteki na świecie*, nr 2(21) 2016. Podobna problematyka była podejmowana w „Biuletynie EBIB”: *Polscy bibliotekarze w zagranicznych mediach*, No 158 (2015). Czasopisma, które planują numery tematyczne, to: „Bibliotheca Nostra”: *Międzynarodowa współpraca bibliotek* (brak planowanej daty wydania¹) i „Biblioteka i Edukacja”: *Zagraniczne staże zawodowe bibliotekarzy*, nr 1(11) 2017. Na łamach dziedzinowych periodyków zamieszczono także artykuły omawiające działania zagraniczne, np. w „Biuletynie EBIB” opublikowano artykuł Hui-Lan H. Titangosa i Jana Deborah: *Innowacje w bibliotekach w XXI wieku: spojrzenie z perspektywy międzynarodowej* (Hui-Lan, Deborah, 2012) oraz liczne sprawozdania z zagranicznych wyjazdów studyjnych czy udziału w programie Erasmus+ dla bibliotekarzy, np. sprawozdanie Dominika Woźniaka (2014). Obecność aspektów międzynarodowych jest widoczna również w monografiach wieloautorskich – autorzy omawiają w nich inicjatywy podejmowane przez zagraniczne biblioteki, np. Agnieszka Maroń w rozdziale *Urodzeni by czytać – Nati per Leggere. Włoski program promujący głośne czytanie małym dzieciom* opublikowanym w tomie *Czytelnictwo w dobie informacji cyfrowej. Rozwój, bariery, technologie* (Maroń, 2015); informują o badaniach na temat działalności bibliotek zagranicznych, np. Anna Stach-Siegieńczuk i Paulina Bartosik w rozdziale *Analiza wykorzystania technologii Web 2.0 na przykładzie wybranych europejskich stron internetowych bibliotek uni-*

¹ Informacja na stronie internetowej czasopisma „Bibliotheca Nostra”: *Termin ukazywania się numerów tematycznych będzie uzależniony od tempa wpływania artykułów do redakcji i prac redakcyjnych*: <http://www.bibliothecanostra.awf.katowice.pl/o-nas/> (dostęp: 15.09.2017).

wersyteckich pochodzącym z tomu *Bibliotekarz 2.0. Nowe technologie, nowe wyzwania* (Stach-Siegieńczuk, Bartosik, 2016).

Wśród postulatów badawczych, które można wysunąć na tej podstawie, jest próba całościowej analizy literatury bibliologicznej, odzwierciedlającej stan i kierunki rozwoju dyscypliny. Pierwszą taką próbę podjęła Maria Dembowska w 1991 r. w publikacji *Nauka o informacji naukowej (informatologia): organizacja i problematyka badań w Polsce* (Dembowska, 1991). Autorka wyróżniła 3 grupy zagadnień badawczych funkcjonujących do 1989 r. w informacji naukowej:

- problemy logiczno-lingwistyczne – przetwarzanie informacji;
- problemy psychologiczno-socjologiczne – recepcja informacji;
- problemy organizacyjno-techniczne – działalność informacyjna (Dembowska, 1991, s. 23–24, 146).

Za kontynuację przeprowadzonych przez M. Dembowską badań można uznać opracowanie Małgorzaty Janiak: *Informacja naukowa w Polsce na przełomie XX i XXI wieku. Dynamika zmian w świetle piśmiennictwa* (Janiak, 2010), obejmującą lata 1990–2004. Autorka, korzystając z tezaurusów dziedzinowych, usystematyzowała zgromadzone piśmiennictwo w obrębie zagadnień badawczych oraz scharakteryzowała nurtu badawcze podejmowane przez autorów prac:

Pomimo iż jest ona [informacja naukowa – K.J.] stosunkowo młoda, ma dobrze opracowane pole badawcze. Tworzone w różnych paradygmatach dyscypliny tezaurusy nie zmieniają zakresu pola badawczego informacji naukowej. Tak samo badacze mogą być zwolennikami różnych orientacji, ale nie zmieniają stabilnego zakresu ich badań. Rzeczywistość wydaje się jedna, tylko modeli jest wiele, ale już od stuleci ludzie starają się zrozumieć, że poznawać można na różne sposoby. Opracowywać także (Janiak, 2010, s. 146).

Obie autorki skupiły się na informatologii, pomijając w swoich rozważaniach bibliologię. Rozwój polskiej bibliografii po II wojnie światowej prawie do końca XX w. był przedmiotem badania Marty Skalskiej-Złat: *Bibliografia w Polsce 1945–1996. Naukoznawcza analiza dyscypliny*. Obszerne studium stanowi próbę „stworzenia pełnego obrazu piśmiennictwa bibliograficznego i samej dyscypliny” (Skalska-Złat M., 2002, s. 330). Autorka przeanalizowała polskie piśmiennictwo dotyczące bibliografii oraz omówiła powstające w Polsce spisy bibliograficzne. Zaproponowany przez nią dychotomiczny podział literatury na bibliologiczną i pozostałą odzwierciedla problem nurtujący wielu

badaczy: w jaki sposób wyodrębnić problematykę typowo bibliologiczną od problematyki nauk pokrewnych.

W opracowaniach tematycznych brakuje natomiast wskazania, czy i w jakim zakresie polska bibliologia i informatologia były przedmiotem zainteresowania w innych krajach, szczególnie sąsiadujących z Polską. W celu zniwelowania luki badawczej przeprowadzono kwerendę służącą do rozpoznania skali zainteresowania ustaleniami polskich dyscyplin związanych z książką i informacją w zagranicznym piśmiennictwie dziedzinowym.

Badanie poloników zagranicznych z dziedziny bibliologii i informatologii

Przeprowadzona kwerenda miała na celu stwierdzenie, czy w najbliższym sąsiedztwie naszego kraju ukazywały się publikacje na temat polskiej bibliologii i informatologii, a jeśli tak, to jakich poddziedzin dotyczyły. W badaniu przyjęto definicję poloników zagranicznych za *Zarządzeniem Dyrektora Biblioteki Narodowej nr 70 z dnia 31 grudnia 2012 r. o wprowadzeniu jednolitych zasad gromadzenia zbiorów*. Zgodnie z tą definicją materiał zakwalifikowany do badania musi spełniać przynajmniej jedno z trzech kryteriów: językowe (język polski), treściowe (praca tematycznie związana z Polską i Polakami obecnie lub w ujęciu historycznym) lub etniczne (twórca pochodzenia polskiego) (*Jednolite*). Tym samym w badaniu uwzględniono prace autorów polskich i obcych, o ile traktują one o informacji naukowej lub bibliotekoznawstwie, czyli szeroko rozumianej bibliologii. Ponadto uwzględniono wydawnictwa samoistne i niesamoistne wydawniczo (artykuły z czasopism oraz rozdziały w publikacjach wieloautorskich). W trakcie selekcji materiału wykluczone zostały publikacje z dwoma miejscami wydania: polskim i zagranicznym, jak np. *Bibliografia historii Śląska* wydawana we Wrocławiu i w Marburgu.

W badaniu wzięto pod uwagę następujące źródła informacji tworzone przez Bibliotekę Narodową: „Polonica zagraniczne”, „Przewodnik Bibliograficzny” i „Polska Bibliografia Bibliologiczna”, „Bibliografia Analityczna Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej”, a także bibliografie dorobku pracowników polskich uczelni wyższych kształcących w zakresie omawianej dyscypliny². Przeszukano również katalogi

² W zakresie informacji naukowej i bibliotekoznawstwa kształcą następujące polskie uczelnie: Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Uniwersytet Jana Kochanow-

bibliotek akademickich i bazy danych dostępne w Internecie, m.in. WorldCat.

Zasięg geograficzny badania został zawężony do państw sąsiadujących z Polską: Białorusi, Czech, Litwy, Niemiec, Słowacji, Rosji, i Ukrainy. Powodem ograniczenia była chęć pokazania stopnia zainteresowania polską bibliologią i informatologią w krajach zlokalizowanych najbliżej Polski. Zasięg chronologiczny został ograniczony do lat 2001–2014. Okres ten nie pokrywa się z zasięgiem chronologicznym przyjętym we wskazanych pozycjach, ale może stanowić kontynuację badań nad recepcją rozwoju polskiej bibliologii i informatologii.

Identyfikacja publikacji dziedzinowych pozwoliła na przygotowanie bibliografii poloników zagranicznych z zakresu bibliologii i informatologii, wydanych w krajach sąsiadujących z Polską. Bibliografia ta była publikowana na łamach czasopisma „Nowa Biblioteka” (3/2016, 4/2016, 1/2017, 2/2017). Opracowany spis bibliograficzny liczy 473 pozycje bibliograficzne publikacji mieszczących się w ramach nauki o książce i informacji i został podzielony na 7 części wedle kryterium terytorialnego. Wykaz został uzupełniony indeksami: osobowym, języków, chronologicznym, czasopism i geograficznym miejscowości (2/2017). Publikacje wielotomowe, np. bibliografie, otrzymały wspólny opis bibliograficzny. W obrębie poszczególnych krajów materiał uporządkowano według schematu przyjętego w „Polskiej Bibliografii Bibliologicznej”. Zabieg ten miał na celu dostosowanie bibliografii do już istniejących opracowań wydanych przez Bibliotekę Narodową oraz wskazanie zainteresowań badawczych autorów w zakresie polskiej bibliologii i informatologii.

Uzyskany w ten sposób materiał badawczy został poddany analizie, w trakcie której dokonano ustaleń dotyczących:

- 1) formy piśmienniczej wydawanych publikacji (wydawnictwa zwarte, rozdziały z dzieł zbiorowych, artykuły w czasopismach);
- 2) przeglądu autorów publikujących w przedmiocie tematu badawczego oraz ich narodowości;
- 3) zakresu tematycznego publikacji w ujęciu całościowym oraz w poszczególnych zasięgach geograficznych (w obrębie poszczególnych państw sąsiadujących);
- 4) zasięgu językowego publikacji oraz tłumaczeń obcojęzycznych;
- 5) zasięgu chronologicznego wydawanych publikacji.

Przeprowadzone badanie i analiza materiału pozwoliły na wyciągnięcie wniosków dotyczących rozwoju zainteresowania w zagranicznych publikacjach polskimi akcentami w bibliologii i informatologii.

Wyniki ogólne z przeprowadzonych badań

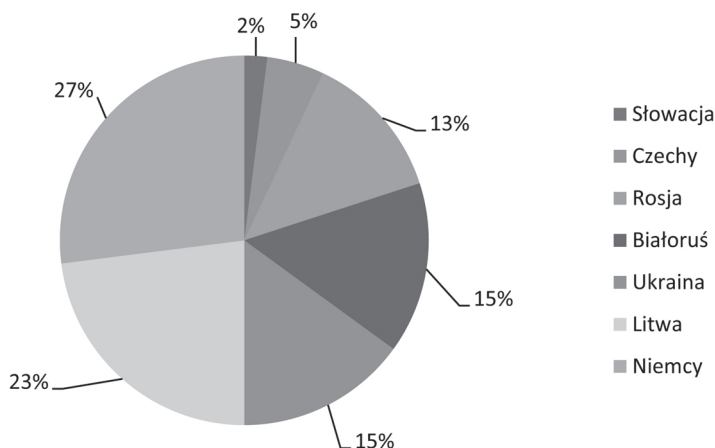
W toku badania wyodrębniono 473 publikacje bibliologiczne wydane w krajach sąsiadujących z Polską. Wśród krajów Europy Zachodniej i Środkowej najwięcej poloników ogłoszono w Niemczech (128), natomiast wśród krajów graniczących od wschodu – na Litwie (108). W tabeli 1 przedstawiono liczbowe zestawienie zgromadzonych tytułów:

Tabela 1. Liczba poloników w latach 2001–2014 z podziałem na kraj powstania

Kraj	Liczba publikacji	W tym publikacje wielotomowe	Łączna liczba tomów
Słowacja	9	0	9
Czechy	25	0	25
Ukraina	69	9	129
Rosja	63	8	83
Białoruś	71	28	113
Litwa	108	25	152
Niemcy	128	32	171
Suma	473	102	682

Źródło: Opracowanie własne.

Analizując zależności liczbowe pomiędzy poszczególnymi krajami, można zauważyć, że prawie 2/3 publikacji (311 pozycji) zostało wydanych w krajach Europy Wschodniej. Najmniej opracowań ukazało się na Słowacji (9) i w Czechach (25), w krajach tych nie odnotowano również publikacji wielotomowych. Wydawnictwa wielotomowe stanowią blisko 1/4 prac (102 pozycje), najczęściej to różnego rodzaju bibliografie, katalogi wystaw poświęconych polskim książkom lub materiały dotyczące historii książki. W toku dalszej analizy pod uwagę wzięto ogólną liczbę wyodrębnionych publikacji, bez wskazywania liczby ich tomów. Procentowe zestawienie wyników prezentuje wykres 1.

Wykres 1. Liczba poloników bibliologicznych powstałych w latach 2001–2014 z podziałem na kraj powstania

Źródło: Opracowanie własne.

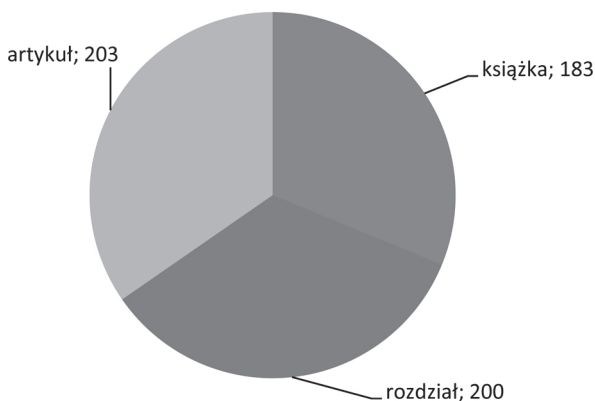
Równie istotną kwestią przy liczbowym zestawieniu tytułów jest wskazanie ich formy piśmienniczej jako środka społecznej i naukowej komunikacji. Zgromadzony materiał został podzielony na 3 części: książki, artykuły w czasopismach oraz rozdziały w monografiach wieloautorskich. Liczba poszczególnych form piśmienniczych jest zbliżona: 183 książki, 203 artykuły z 40 różnych czasopism ukazujących się we wszystkich krajach sąsiadujących oraz 200 rozdziałów wydanych w 88 monografiach wieloautorskich (tabela 2; wykres 2).

Tabela 2. Forma piśmiennicza zbadanych bibliologicznych poloników zagranicznych wydanych w latach 2001–2014 w krajach sąsiadujących z Polską

Forma piśmiennicza	Liczba publikacji
Książka	183
Rozdział w monografii	200
Artykuł w czasopiśmie	203

Źródło: Opracowanie własne.

Łącznie wyodrębniono 585 różnych pozycji, których tematyka oscyluje wokół zagadnień polskiej książki i nauki o informacji, co daje średnio 48 pozycji rocznie w przeanalizowanym okresie.

Wykres 2. Forma piśmiennicza zbadanych bibliologicznych poloników zagranicznych wydanych w latach 2001–2014 w krajach sąsiadujących z Polską

Źródło: Opracowanie własne.

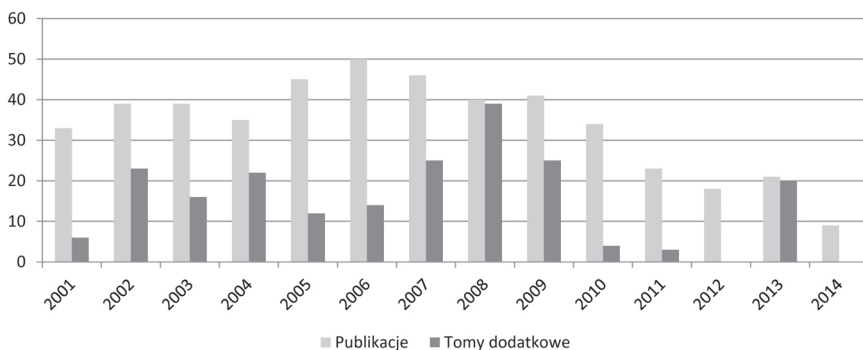
Prace te najczęściej były wydawane w języku urzędowym kraju, w którym się ukazywały. Język polski stanowił środek komunikacji w niewielkim stopniu – opublikowano w nim jedynie 18 poloników zagranicznych. Na Słowacji nie odnotowano żadnej książki napisanej w języku polskim. Na terenie Czech i Niemiec powstało po 6 publikacji w języku polskim, natomiast w pozostałych krajach – po 3 publikacje. Inne stosowane języki to łacina (w wydanej w Niemczech bibliografii dotyczącej polskich starodruków) oraz język angielski, używany w publikacjach pokonferencyjnych wydanych w krajach Europy Zachodniej. Na publikacje wielojęzyczne składają się najczęściej materiały pokonferencyjne, odnotowane w badaniu ze względu na obecność rozdziałów przyjętych jako polonika zagraniczne. Zdecydowaną większość zgromadzonych materiałów stanowią oryginalne teksty w danym języku. Na 585 opisów bibliograficznych (wliczając rozdziały) jedynie w 18 wskazano tłumacza, którym często był redaktor tomu (1/3 tłumaczeń). Pod względem językowym najbardziej jednolitym terytorium badawczym okazała się Rosja – poza 3 artykułami w języku polskim nie odnotowano tam żadnych innych wersji językowych.

Twórców poloników zagranicznych można podzielić na dwie grupy: Polaków oraz autorów zagranicznych. Wykaz autorów liczy 358 osób, z czego 2/3 – 227 osób – stanowią autorzy zagraniczni, natomiast polskich autorów było 131. Prace najczęściej były jednoautorskie, sporadyczne są przypadki prac dwuautorskich. Spośród polskich badaczy najwięcej publikacji na koncie ma Krzysztof Migoń – został wskazany

13 razy, w tym opracował 23 hasła do niemieckiego słownika *Lexikon des gesamten Buchwesens*.

W prace redakcyjne poloników zagranicznych zaangażowanych było 247 osób. Większość z nich to redaktorzy związani z krajem wydania publikacji. Wśród wyodrębnionych zredagowanych 177 książek 8 ukazało się pod redakcją wyłącznie polskich autorów, 24 we współpracy autorów polskich i zagranicznych, natomiast 145 zredagowali autorzy zagraniczni. Współpraca redaktorów polskich i zagranicznych wynika m.in. z przygotowania wielotomowych bibliografii, które ukazały się nakładem pracy zespołów badawczych. Analiza autorska pozwala zauważyć pewną zależność: w krajach Europy Zachodniej dominują polscy autorzy piszący o polskiej bibliologii, natomiast w krajach Europy Wschodniej proporcje etniczne są odwrócone: większość opracowań przygotowali autorzy rdzenni. Najlepszym tego przykładem jest Rosja, ze znaczną dominacją autorów własnych.

Ograniczony zasięg chronologiczny (2001–2014) pozwolił zanalizować tendencje rozwoju piśmiennictwa poloników bibliologicznych. Corocznie średnio ukazywały się 33 tytuły. Najwięcej wydawanych poloników zagranicznych przypada na lata 2005–2007, kiedy liczba publikacji zbliżała się do 50 rocznie. Koniec badanego okresu to czas schyłkowy – w 2014 r. zarejestrowano jedynie 9 pozycji. Przyrost publikacji w kolejnych latach ilustruje wykres 3:

Wykres 3. Zasięg chronologiczny poloników zagranicznych wydanych w latach 2001–2014

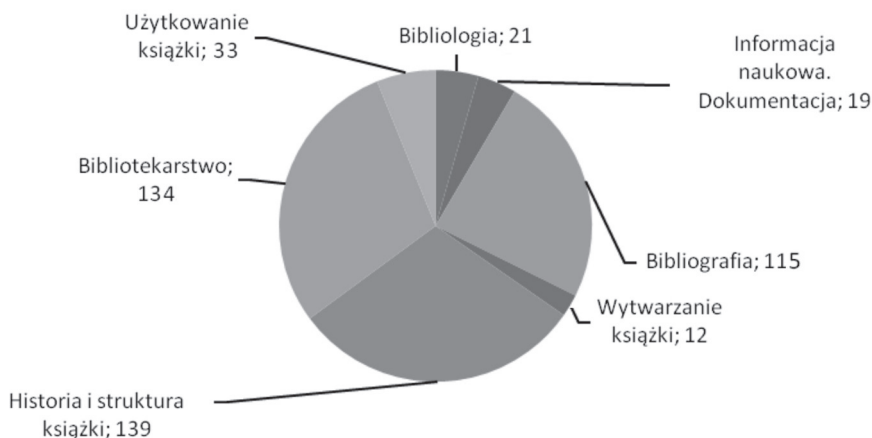
Źródło: Opracowanie własne.

Analiza ukazywania się kolejnych tomów publikacji wielotomowych uwidacznia następującą zależność: część z nich wydawano cyklicznie co roku bądź co 2 lata; nie odnotowano sytuacji, kiedy na następną część publikacji czekano kilka lat. W 2012 oraz 2014 r. nie ukazał się

żaden dodatkowy tom już wydanych materiałów. Najwięcej kontynuacji wydanych publikacji odnotowano w latach 2007–2009.

Szeroki zakres problemów podejmowanych w obrębie bibliologii i informatologii znajduje odzwierciedlenie w zainteresowaniach naukowych badaczy. Opracowując układ działowy zgromadzonego materiału, posłkowano się rejestrami publikacji przygotowywanymi przez Bibliotekę Narodową. Publikacje zwarte dotyczące bibliologii i informatologii rejestrowane są w dwóch członach: „Przewodniku Bibliograficznym” oraz „Polonicach zagranicznych”. Stopień szczegółowości podziału dyscypliny w obu członach jest na poziomie ogólnym, w obu przyjęto układ dziedzin według klasyfikacji UKD. W „Przewodniku Bibliograficznym” bibliologia i informatologia znajdują się w dziale 0: *Dział ogólny (Naukoznawstwo. Bibliografia. Informacja. Bibliotekarstwo. Bibliologia)*, wraz publikacjami zaklasyfikowanymi do części: 0/9(03) *Encyklopedie i leksykony o treści ogólnej*. W „Polonicach zagranicznych” publikacje dziedzinowe ujęto w dziale 1, podzielonym na 3 części: 01/02(0.054) – *Księgoznawstwo*; 01(0.054) – *Bibliografie. Katalogi*; 02(0.054) – *Informacja Naukowa. Bibliotekarstwo*. Najbardziej szczegółowy podział zastosowano w specjalistycznej bibliografii dziedzinowej „Polska Bibliografia Bibliologiczna”, która grupuje piśmiennictwo w 7 głównych działach: Bibliologia; Informacja Naukowa. Dokumentacja; Bibliografia; Struktura i dzieje książki; Wytwarzanie książki; Bibliotekarstwo; Użytkowanie książki.

W przeprowadzonym badaniu zgromadzony materiał badawczy został podzielony zgodnie z układem zastosowanym w „Polskiej Bibliografii Bibliologicznej”. W tak ustrukturyzowanym piśmiennictwie zanalizowano zakres tematyczny, a co za tym idzie – główne kręgi zainteresowań badawczych autorów poloników zagranicznych wydanych w krajach sąsiadujących z Polską. Analiza zgromadzonego materiału dowodzi, że istnieje silna dominacja tematyki dotyczącej struktury i dziejów książki, bibliografii i bibliotekarstwa nad pozostałymi zagadnieniami. Liczbowe zestawienia ukazują przewagę historycznych aspektów książki i niewielkie zainteresowanie praktycznym wymiarem dyscypliny na arenie międzynarodowej. Ogólne tendencje w zakresie podejmowanej tematyki ilustruje wykres 4, prezentujący zestawienie podziału publikacji poddanych analizie.

Wykres 4. Ogólny zakres tematyczny publikacji wydanych jako bibliologiczne polonika zagraniczne w latach 2001–2014 w krajach sąsiadujących z Polską

Źródło: Opracowanie własne.

Do dwóch pierwszych teoretycznych działów: *Bibliologia* i *Informacja naukowa. Dokumentacja*, zakwalifikowano stosunkowo niewiele prac. W dziale *Bibliologia* znalazło się 21 publikacji, podzielonych szerzej na: *Zagadnienia ogólne* (15 pozycji) oraz *Klasyfikację* (6 pozycji). We wszystkich krajach objętych badaniem – poza Białorusią – odnotowano publikacje włączone do tego działu. Do działu *Informacja naukowa. Dokumentacja* zaklasyfikowano 19 publikacji, z czego najwięcej ukazało się w Niemczech (12). Na Ukrainie i w Rosji autorzy nie podjęli tej tematyki. W ramach działu tytuły zostały dodatkowo podzielone na następujące poddziały: *Automatyzacja i mechanizacja* (11 pozycji); *Zawód i szkolenia* (5 pozycji); *Organizacja informacji naukowej* (2 pozycje); *Organizacja międzynarodowa* (1 pozycja).

Dział trzeci: *Bibliografia* jest jednym z najliczniejszych. Wśród 115 publikacji 102 to spisy bibliograficzne dotyczące dziedzin i zagadnień (współredagowane przez Polaków – 48 pozycji; osób związanych z Polską – 42 pozycje; terytoriów związanych z Polską – 12 pozycji). Wśród zagadnień bibliograficznych należy wymienić następujące: *Teoria i metodyka* (5 pozycji); *Historia i organizacja* (7 pozycji) oraz *Zagadnienia ogólne* (1 pozycja). Najwięcej spisów bibliograficznych wydano w Niemczech (45), natomiast najwięcej prac zaklasyfikowanych jako teoretyczne – na Litwie (6).

Dział czwarty: *Historia i struktura książki* liczy 139 pozycji. Najwięcej publikacji (68 pozycji) dotyczy historii. Zostały uszeregowane w poddziałach: *Historia książki*; *Historia książki i drukarń* lub *Historia*

drukarstwa, ruchu wydawniczego i księgarstwa (do XIX w.). Następnie: *Księgozbiory prywatne* (34 pozycje) i *Rękopisy* oraz *Rękopisy i poszczególne osoby* (24 pozycje). Ponadto *Czasopisma* (11 pozycji) i *Druki* (2 pozycje). Duże zainteresowanie tematyką historyczną wiąże się przede wszystkim ze wspólną historią oraz potrzebą usystematyzowania informacji dotyczących poszczególnych księgozbiorów.

W dziale piątym: *Bibliotekarstwo* blisko 1/3 tekstów dotyczy teoretycznych zagadnień, takich jak: *Organizacja i historia bibliotekarstwa* (27 pozycji); *Zbiory specjalne* (29 pozycji); *Gromadzenie i przechowywanie zbiorów* (2 pozycje). Pozostałe stanowią omówienia działalności poszczególnych bibliotek różnego typu, zwłaszcza bibliotek naukowych (40 pozycji) oraz księgozbiorów znajdujących się poza bibliotekami (15 pozycji), bibliotek kościelnych (7 pozycji), publicznych (7 pozycji), dziecięcych i młodzieżowych oraz pedagogicznych (3 pozycje), a także bibliotek w poszczególnych miejscowościach (4 pozycje).

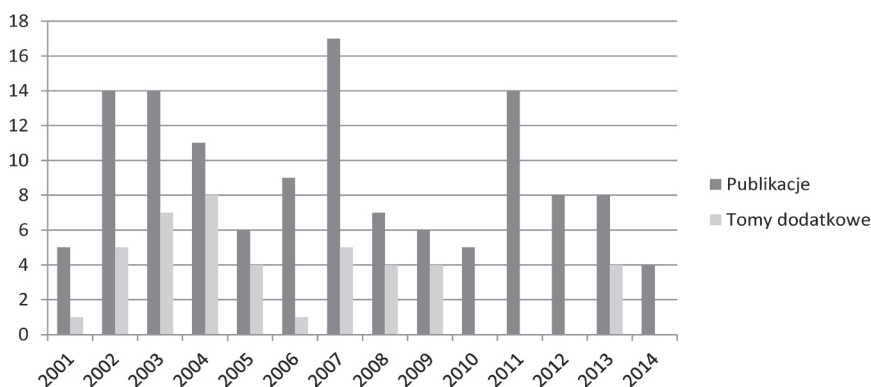
Dział szósty: *Wytwarzanie książki* liczy 12 publikacji wydanych w Niemczech, na Litwie, Białorusi i w Rosji. Są one poświęcone następującym zagadnieniom: *Estetyka książki: ekslibrisy* (6 pozycji); *Ilustracje książkowe* (2 pozycje); *Oprawozdawstwo* (1 pozycja); *Ruch wydawniczy – targi książki* (3 pozycje).

W dziale siódmym: *Użytkowanie książki* znalazły się 33 prace zgrupowane w następujących poddziałach: *Recepcja czytelnicza poszczególnych autorów* (12 pozycji); *Czytelnictwo – zagadnienia teoretyczne* (6 pozycji); *Wystawy* (5 pozycji); *Bibliofilstwo* (3 pozycje); *Formy pracy z czytelnikiem* (4 pozycje); *Technika pracy z książką* (3 pozycje).

Analiza tematyczna zawartości zgromadzonego materiału badawczego wykazała stosunkowo niewielkie zainteresowanie autorów poloników zagranicznych publikowaniem prac teoretycznych. Prace, które udało się zlokalizować, były najczęściej rozdziałami w materiałach pokonferencyjnych. Z jednej strony wiąże się to z omawianiem praktycznej działalności i wymianą doświadczeń wśród pracowników poszczególnych bibliotek, z drugiej – nauki społeczne i humanistyczne, istotne dla społeczeństw lokalnych, z międzynarodowego punktu widzenia mają mniej uniwersalny wymiar niż nauki przyrodnicze i ścisłe. Polonika zagraniczne zostały wydane w językach narodowych autorów oraz – w przypadku monografii pokonferencyjnych – w języku angielskim. W dalszej części artykułu zostaną omówione wyniki analizy piśmiennictwa opublikowanego w poszczególnych krajach sąsiadujących z Polską.

Polonika wydane w Niemczech

Polonika wydane w Niemczech stanowią najliczniejszą grupę publikacji spośród wydanych w Europie Zachodniej i Środkowej. Wśród 128 opracowań 75 to druki zwarte, a 20 – artykuły zamieszczone w 14 czasopismach niemieckich, m.in.: „Buch und Bibliothek. Reutlingen”, „BIT Online”, „Information Wissenschaft und Praxis”, „Gutenberg Jahrbuch”. Pozostałe publikacje to 33 monografie wieloautorskie, w których znalazły się 73 rozprawy dotyczące polskiej bibliologii i informatologii. Corocznie ukazywało się średnio 9 publikacji. Najwięcej (17) w 2007 r., natomiast najmniej (4) w 2014 r. Przyrost publikacji w kolejnych latach prezentuje wykres 5:

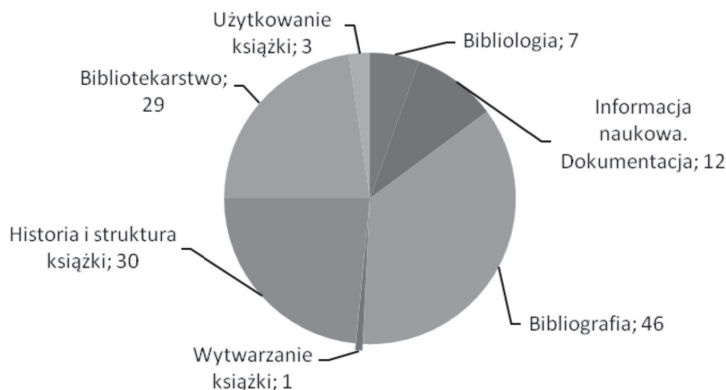

Wykres 5. Zasięg chronologiczny poloników bibliologicznych wydanych w Niemczech w latach 2001–2014

Źródło: Opracowanie własne.

Niemieckie polonika wydało 99 autorów, w tym ośmiu więcej niż jedną publikację. Najliczniejsze są prace Hansa Joachima Killmanna (24 bibliograficzne spisy osobowe). Krzysztof Migoń jest autorem czterech pozycji (w tym 23 haseł do *Lexikon des gesamten Buchwesens*), Michał Spandowski – autorem trzech pozycji, natomiast Agnieszka Brockmann, Zdzisław Gębołyś, Wolfgang Kessler, Edward Potkowski i Zbigniew Żmigrodzki opublikowali po 2 materiały. W badaniu odnotowano podobną liczbę redaktorów: 94 osoby, w tym 9 osób redagowało więcej niż jedną pracę. Najwięcej prac zredagowali: Sabine Beckmann (łącznie 6 opracowań redakcyjnych), Stefan Anders i Garber Klaus (po 4 opracowania redakcyjne). W dwóch pracach redakcyjnych uczestniczyli: Franz Görner, Eugeniusz Janus, Gabriele Kempf, Ryszard Tadeusiewicz, Przemysław Różewski oraz Urszula Zaborska.

Zakres publikacji odnosi się do wszystkich działów dyscypliny, wyróżnionych w „Polskiej Bibliografii Bibliologicznej”, a rozkład w poszczególnych działach odzwierciedla zainteresowania badaczy uogólnione w pierwszej części artykułu. Najwięcej tytułów znalazło się w dziale *Bibliografia* (46 pozycji), w którym dominują spisy bibliograficzne dotyczące dziedzin i zagadnień (13 pozycji), osobowe (25 pozycji) i terytorialne (7 pozycji). Tematyka jednej publikacji oscyluje wokół teorii i metodyki bibliograficznej. Kolejnym pod względem liczebności działem dyscypliny jest *Historia i struktura książki*. Zaklasyfikowano tu 30 wydawnictw poświęconych głównie historii książki (17 pozycji) i rękopisom (9 pozycji). Przedmiotem zainteresowania były również księgozbiory prywatne oraz czasopisma – po 2 publikacje. Trzecim działem, z 29 publikacjami, jest *Bibliotekarstwo*. W 20 spośród nich omówiono działalność bibliotek: naukowych (3 pozycje), publicznych i w poszczególnych miejscowościach (po 2 pozycje), dziecięcych i młodzieżowych (1 pozycja), a także księgozbiory zlokalizowane poza bibliotekami (12 pozycji). W dziale *Informacja naukowa. Dokumentacja* 7 publikacji dotyczyło mechanizacji i automatyzacji czynności bibliotecznych, a 4 publikacje – zawodu i szkolenia. W jednej podjęto temat organizacji międzynarodowych. Wśród 7 tytułów zgromadzonych w dziale *Bibliologia* 5 dotyczyło klasyfikacji, a 2 – zagadnień ogólnych. Dział *Użytkowanie książki* w niemieckich polonikach zawiera 3 opracowania na temat: zagadnień ogólnych, recepcji czytelniczej poszczególnych autorów oraz wystawy. Ponadto opublikowany został jeden artykuł z działu *Wytwarzanie książki*, w którym poruszona została kwestia ruchu wydawniczego i targów książki. Zakres tematyczny poloników niemieckich ilustruje wykres 6:

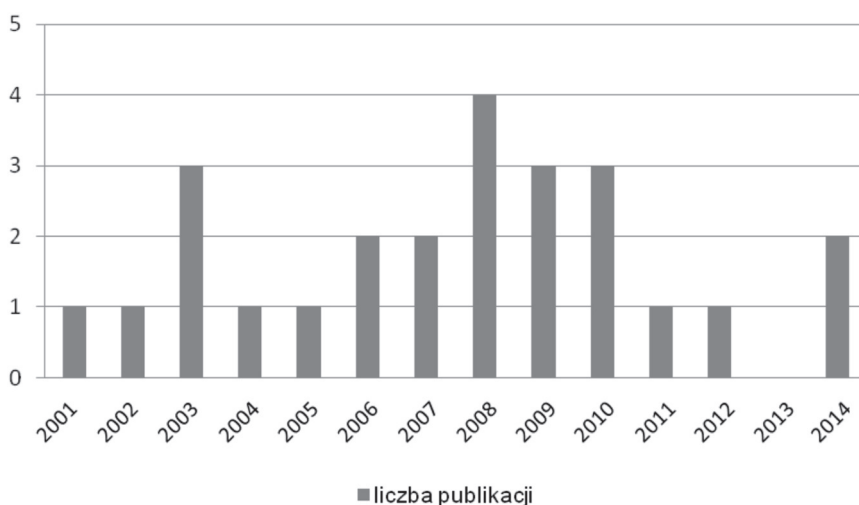

Wykres 6. Zakres tematyczny poloników bibliologicznych wydanych w Niemczech w latach 2001–2014

Źródło: Opracowanie własne.

Polonika wydane w Czechach

Spośród 25 poloników wydanych w Czechach 6 to książki, jednak żadna z nich nie jest publikacją wielotomową. W 11 monografiach opublikowano 19 rozdziałów poświęconych polskiej bibliologii i informatologii, natomiast w 5 czasopismach („Slovanský přehled”, „Knihovna”, „Duha – Informace o Knihach a Knihovnách z Moravy”, „Čtenář” i „Knihy a dějiny”) ukazało się 8 artykułów. Biorąc pod uwagę zasięg chronologiczny, najwięcej pozycji ogłoszono w 2008 r. Pomijając rok 2013, ukazywały się średnio 2 publikacje rocznie, co przedstawia wykres 7:

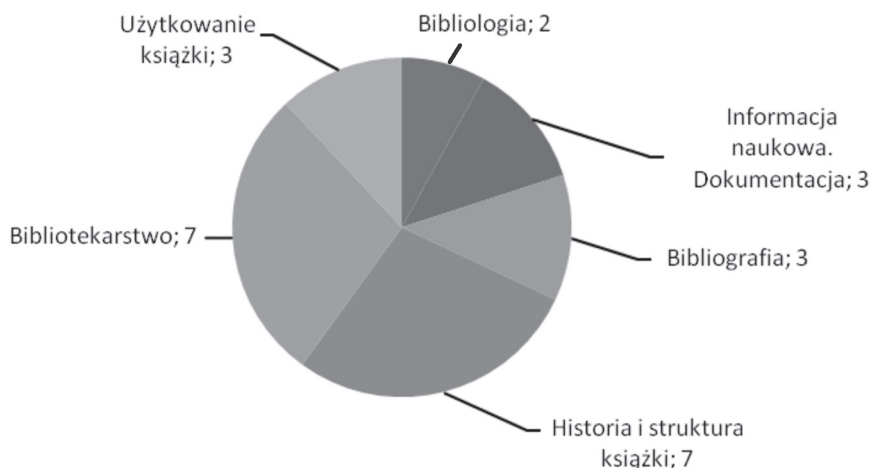
Wykres 7. Zasięg chronologiczny poloników bibliologicznych wydanych w Czechach w latach 2001–2014

Źródło: Opracowanie własne.

Czeskie polonika zostały przygotowane przez 31 autorów oraz 17 redaktorów. W obu grupach 2 osoby opracowały po 2 prace. Wśród autorów byli to: Wiesław Boryś i Jadwiga Kołodziejska, natomiast wśród redaktorów: Jitka Radimská i Michaela Řeháková.

Zakres tematyczny czeskich poloników dotyczy sześciu działów „Polskiej Bibliografii Bibliologicznej”. Najwięcej publikacji (po 7) odnotowano w działach: *Historia i struktura książki*, w którym wszystkie pozycje dotyczą historii książki i drukarni, oraz *Bibliotekarstwo*, w którym znalazło się 5 publikacji omawiających organizację i historię bibliotekarstwa oraz 2 publikacje analizujące biblioteki: naukowe, dzie-

cięce i młodzieżowe. Dwie pozycje znalazły się w dziale *Bibliologia*. Po 3 publikacje zaklasyfikowano do działów: *Bibliografia*, *Informacja naukowa. Dokumentacja* oraz *Użytkowanie książki*. Materiały zgromadzone w dziale *Bibliografia* to bibliografie dziedzin i zagadnień. W dziale *Informacja naukowa. Dokumentacja* znalazły się dokumenty dotyczące organizacji branżowych (2 pozycje) oraz mechanizacji i automatyzacji (1 pozycja). W pracach włączonych do działu *Użytkowanie książki* poruszano problematykę recepcji czytelniczej poszczególnych autorów, wystaw i form pracy z czytelnikiem. Zakres tematyczny ilustruje wykres 8:

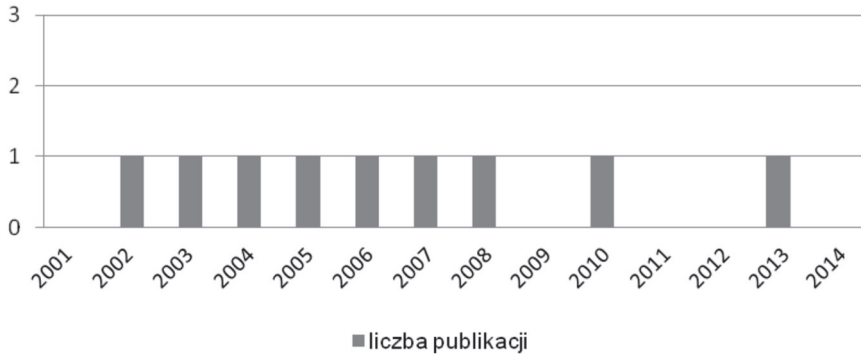
Wykres 8. Zakres tematyczny poloników bibliologicznych wydanych w Czechach w latach 2001–2014

Źródło: Opracowanie własne.

Polonika wydane na Słowacji

Najmniej poloników w badanym okresie (9) wydano na Słowacji; wśród nich znalazły się po 2 monografie wieloautorskie (łącznie 4 rozdziały traktujące o polskiej bibliologii) i książki. Pozostałe publikacje to artykuły zamieszczone w dwóch czasopismach: „Knižnica” oraz „Zborník Filozofickej Fakulty Univerzity Komenského. Knižničná a Informačná Veda”. Cyklicznie ukazywała się jedna publikacja rocznie. Zasięg chronologiczny tych wydawnictw to lata 2002–2008 oraz 2010 i 2013. Na Słowacji, podobnie jak w Czechach, nie ogłoszono drukiem

żadnej publikacji wielotomowej. Zasięg chronologiczny odzwierciedla wykres 9:

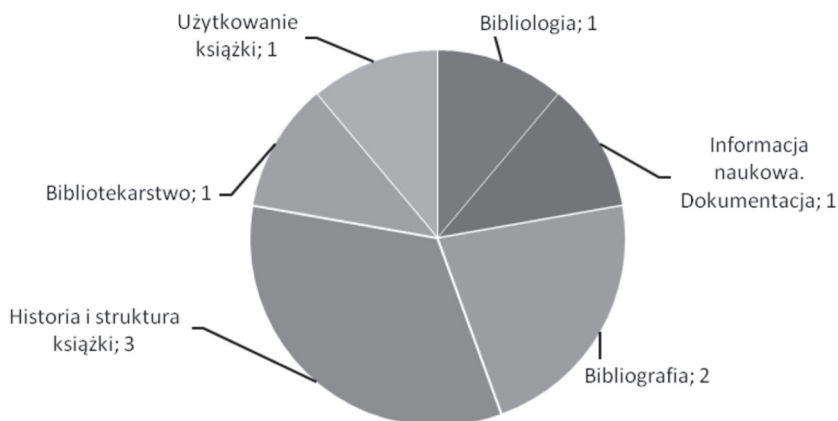

Wykres 9. Zasięg chronologiczny poloników bibliologicznych wydanych na Słowacji w latach 2001–2014

Źródło: Opracowanie własne.

Wśród 8 autorów publikacji słowackich Bogumiła Staniów jest autorką dwóch opracowań. Dodatkowo w pracach nad polonikami uczestniczyło 8 redaktorów, jednak żaden nie zajmował się więcej niż jedną publikacją.

Zakres tytułów obejmuje 6 działów „Polskiej Bibliografii Bibliologicznej”. W czterech działach umieszczono po jednej publikacji. Dotyczą one: zagadnień ogólnych w dziale *Bibliologia*; zawodu i szkolenia w dziale *Informacja naukowa. Dokumentacja*; bibliotek w poszczególnych miejscowościach w dziale *Bibliotekarstwo* oraz form pracy z czytelnikiem w dziale *Użytkowanie książki*. W dziale *Bibliografia* znalazły się 2 pozycje: osobowy spis bibliograficzny oraz materiał odnoszący się do teorii i metodyki, natomiast w dziale *Historia i struktura książki* – 2 artykuły na temat historii drukarstwa, ruchu wydawniczego i księgarstwa (do XIX w.) oraz jeden dotyczący historii książki. Ogólny zakres tematyczny słowackich publikacji prezentuje wykres 10:

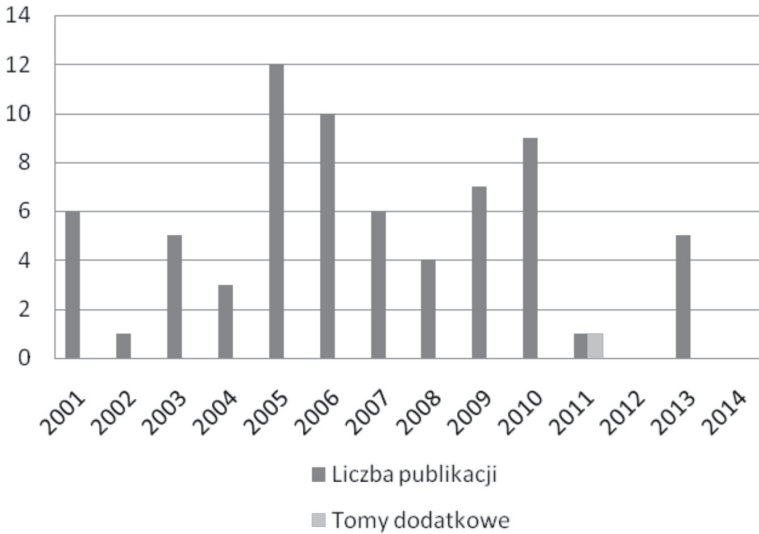
Wykres 10. Zakres tematyczny poloników bibliologicznych wydanych na Słowacji w latach 2001–2014

Źródło: Opracowanie własne.

Polonika wydane na Ukrainie

Na Ukrainie w latach 2001–2014 ukazało się 69 publikacji dotyczących polskiej bibliologii i informatologii. Najwięcej wśród nich było wydawnictw książkowych – 35 (w tym jedna dwutomowa) i 26 artykułów zamieszczonych w 5 ukraińskich czasopismach: „Bibliotečnij Visnik”, „Naukovi praci Nacional’noï Biblioteki Ukraïni imeni V.I. Vernads’kogo”, „Naukovi Zapiski: naukowo-techničnij zbirnik”, „Zapiski L’vivs’koï naukovoï biblioteki im. V. Stefanika”, „Zbirnik prac’ Naukovo-doslidnogo institutu presoznavstva”. W 8 monografiach wieloautorskich opublikowano łącznie 26 rozdziałów na temat polskiej nauki o książce i informacji. Poza latami: 2012 i 2014, kiedy nie odnotowano bibliologicznych poloników, średnio ukazywało się blisko 6 tytułów rocznie. Najwięcej w 2005 r. (12 pozycji), najmniej w latach 2002 i 2011 (po jednej). Zasięg chronologiczny ukraińskich poloników ilustruje wykres 11.

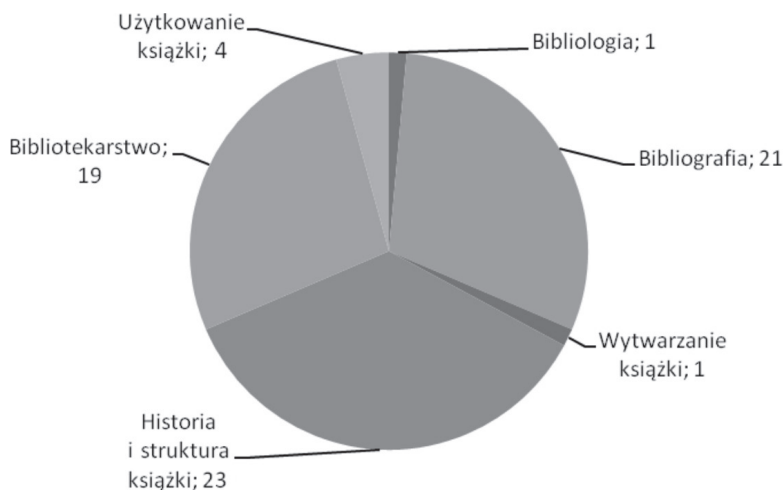
Spośród 62 autorów ukraińskich poloników sześciu opublikowało przynajmniej 2 prace. Najwięcej jest autorstwa Īriny Ciborovs’kiej-Rimarovič (6 pozycji). Po dwie publikacje wydali: Nataliâ Bondar, Lûdmila Mihajlivna Denisenko, Elisaveta Dombrov’s’ka, Stephan Kostjuk i Sergij Mikołajovič Mišuk. W pracach redakcyjnych uczestniczyło 41 osób; Svitlana V. Pozihov’s’ka i Miroslav Romanûk wykonali po 2 prace redakcyjne.

Wykres 11. Zasięg chronologiczny poloników bibliologicznych wydanych na Ukrainie w latach 2001–2014

Źródło: Opracowanie własne.

Zakres tematyczny publikacji nie obejmuje działu *Informacja naukowa. Dokumentacja*. Najmniej pozycji zaklasyfikowano do działów *Bibliologia* (jedna publikacja dotycząca zagadnień ogólnych) i *Wytwarzanie książki* (jedna publikacja na temat ekslibrisów). Najwięcej pozycji (23) odnotowano w dziale *Historia i struktura książki*: księgozbiorom prywatnym poświęconych było 7 publikacji, rękopisom – 5, badaniom prasoznawczym – 6, historii książki – 3, a starym drukom – 2. Drugim pod względem do obszerności działem była *Bibliografia* – znalazło się w nim 21 pozycji: spisy bibliograficzne dotyczące dziedzin i zagadnień (10 pozycji), spisy osobowe (9 pozycji) oraz bibliografie terytorialne (2 pozycje). W dziale *Bibliotekarstwo* na 19 publikacji 11 dotyczyło bibliotek naukowych, a jedna – bibliotek w poszczególnych miejscowościach. W pozostałych omawiano organizację i historię bibliotekarstwa (3 pozycje) i zbiory specjalne (4 pozycje). W dziale *Użytkowanie książki* zawarto 4 publikacje: 3 na temat technik pracy z książką, jedna – recepcji czytelnicznej poszczególnych autorów. Ogólny zakres tematyczny poloników ukraińskich prezentuje wykres 12:

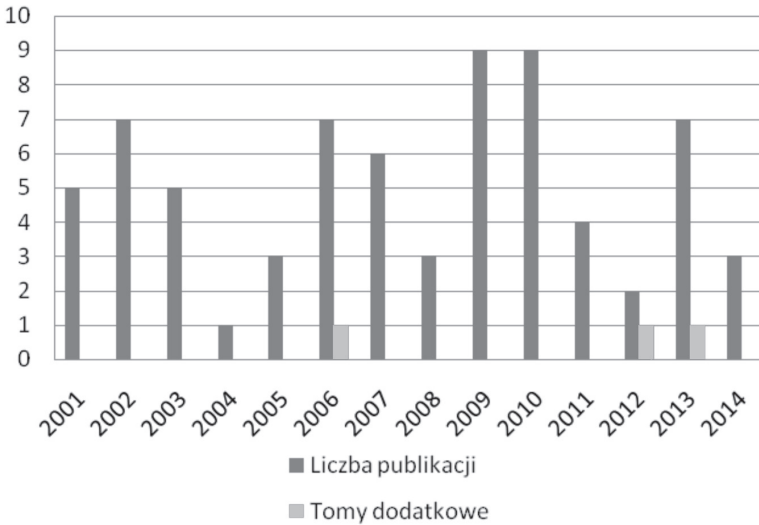
Wykres 12. Zakres tematyczny bibliologicznych wydanych na Ukrainie w latach 2001–2014

Źródło: Opracowanie własne.

Polonika wydane na Białorusi

W toku przeprowadzonego badania odnotowano 71 publikacji wydanych na Białorusi: 12 druków zwartych (w tym 3 dwutomowe), 44 artykuły zamieszczone w 2 czasopismach („Bibliatecny Svet. Minsk” i „Zdabytki dakumental’nyâ pomniki na Belarusi”) oraz 41 rozdziałów zawartych w 15 monografiach wieloautorskich. Średnio w każdym roku ukazywało się 5 pozycji (najwięcej, 13, w 2008, najmniej, 1 pozycja, w 2004 i 2012 r.). Chronologiczny rozkład publikacji prezentuje wykres 13.

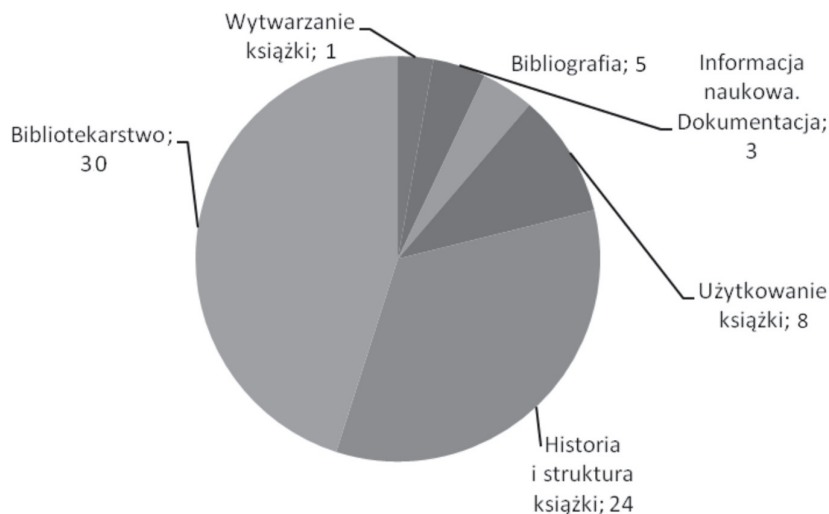
Polonika bibliologiczne na Białorusi opublikowało 71 autorów, w tym 9 autorów więcej niż jedną pracę. Najwięcej prac ogłosiły Hanna Łaskarzewska i Īryna Āūgen’ėūn Vaškevič (po 4 prace). Po 3 materiały przygotowali: Alena Īosifaūna Citavec i Ūrij Andreevič Labyncev, natomiast po 2: Alena Dzenisenka, Ūryj Mikalaevi Laūryk, Taccāna Andrėeūna Roščyna, Aleksandr Stefanovič i Alāksandr Alāksandravič Suša. W pracach redakcyjnych uczestniczyło 39 osób; 6 z nich opracowało więcej niż 1 materiał. Lūdmila Gennad’evna Kirūhina ma na koncie 4 opracowania redakcyjne, a Natallā Ūr’ėūna Bārozkina – 3. W dwóch redakcjach uczestniczyli: Marina Markovna Lis, Ala Mihajlaūna Māsnaŋkina, Mikalaj Viktaravič Nikalaeva i Taccāna Uladzimiraūna Syramaha.

Wykres 13. Zasięg chronologiczny poloników bibliologicznych wydanych na Białorusi w latach 2001–2014

Źródło: Opracowanie własne.

W polonikach białoruskich nie odnotowano publikacji tworzących dział *Bibliologia*. Z pozostałych działów najliczniej reprezentowaną dyscypliną jest *Bibliotekarstwo* – znalazło się w nim 30 pozycji, z czego 18 dotyczy działalności bibliotek: naukowych (14 pozycji), kościelnych (2 pozycje), księgozbiorów poza biblioteką (2 pozycje). Historia działalności i organizacji bibliotek została omówiona w 8 publikacjach, natomiast zbiorom specjalnym poświęcono 4 publikacje. W kolejnym dziale, *Historia i struktura książki*, odnotowano 24 prace. Rękopisy omówiono w 2 publikacjach, historii książki poświęcono 12 prac, a księgozbiorem prywatnym – 10 prac. W dziale *Użytkowanie książki* 7 publikacji dotyczyło recepcji poszczególnych autorów, natomiast w jednej pracy omówiona została wystawa poświęcona książce. W dziale *Bibliografia* opublikowano 2 materiały na temat teorii i metodyki oraz spisy bibliograficzne: terytorialny (1 pozycja) i osobowy (2 pozycje). Tytuły umieszczone w dziale *Informacja naukowa. Dokumentacja* były związane z problematyką mechanizacji i automatyzacji procesów bibliotecznych (3 pozycje). W dziale *Wytwarzanie książki* znalazła się 1 publikacja na temat opracownawstwa. Ogólny zarys tematyki poloników przedstawia wykres 14:

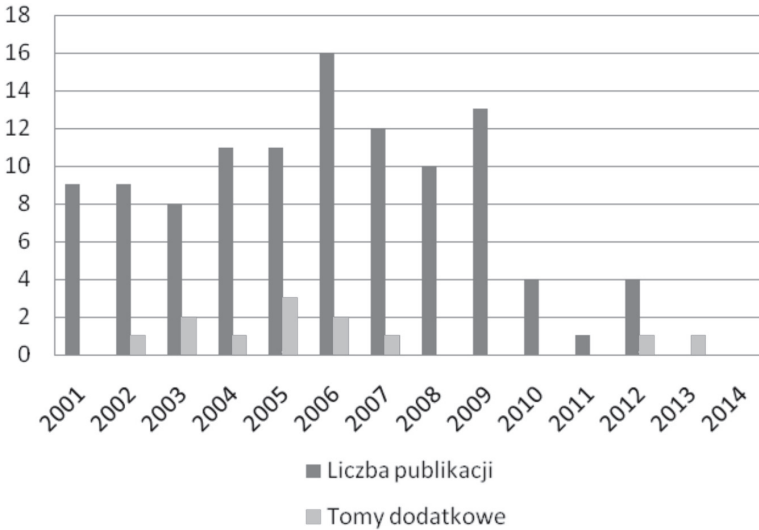
Wykres 14. Zakres publikacji poloników bibliologicznych wydanych na Białorusi w latach 2001–2014

Źródło: Opracowanie własne.

Polonika wydane na Litwie

Wśród publikacji litewskich zidentyfikowano 108 poloników bibliologicznych i informatologicznych. Przeważającą formą piśmienniczą były artykuły w czasopismach (74), zamieszczone w 7 periodykach, m.in. w „Tarp knygu”, „Knygotyra”, „Bibliotečnij Visnik”. Ponadto publikacje książkowe (29), w tym dwie wielotomowe. Autorzy ogłosili 6 rozdziałów w pięciu monografiach wieloautorskich. Zasięg chronologiczny objął lata 2001–2013, ze średnią 8 publikacji rocznie. Najwięcej materiałów ukazało się w 2006 r. (16 pozycji), natomiast najmniej w 2011 r. (1 pozycja). Zasięg chronologiczny litewskich poloników prezentuje wykres 15.

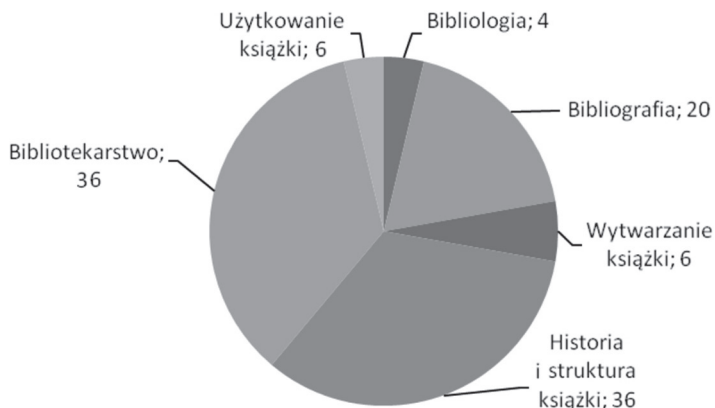
Polonika litewskie przygotowało 64 autorów, w tym 14 więcej niż jedną publikację. Najwięcej prac ogłosiły drukiem Jadvyga Misiūnienė (18) i Aušra Navickienė (5). Małgorzata Komza, Krzysztof Migoń i Arvydas Pacevičius są autorami 4 opracowań, Daiva Narbutienė i Vasil Pucko – autorami 3 opracowań. Siedmiu autorów opublikowało po 2 materiały. Są to: Robert Douchis, Janusz Dunin, Eugenijus Ivanauskas, Bożena Korderczuk, Asta Krakyte, Barbara Szornel-Dąbrowska, Jan Wołosz. Publikacje litewskie redagowały 23 osoby. Alma Braziūniene uczestniczyła w 2 pracach redakcyjnych.

Wykres 15. Zasięg chronologiczny poloników bibliologicznych wydanych na Litwie w latach 2001–2014

Źródło: Opracowanie własne.

Tę samą liczbę publikacji (36) odnotowano w dwóch działach: *Bibliotekarstwo* oraz *Historia i struktura książki*. W dziale *Bibliotekarstwo* najczęściej wydawnictw dotyczy zbiorów specjalnych (19 pozycji), a następnie bibliotek różnego typu: naukowych (8 pozycji), publicznych oraz kościelnych (po 2 pozycje), księgozbiorów poza bibliotekami oraz w poszczególnych miejscowościach (po 1 pozycji). Ponadto odnotowano 3 pozycje na temat organizacji działalności bibliotekarskiej. W dziale *Historia i struktura książki* najczęściej tytułów poświęconych jest historii książki (15) oraz księgozbirom prywatnym (10). Rękopisy omówiono w 4 publikacjach, historię drukarstwa – w 6, badania prasoznawcze – w 1. W dziale *Bibliografia* znalazło się 20 pozycji: 6 teoretycznych, w tym 2 poświęcone teorii i metodyce oraz 4 na temat historii i organizacji bibliografii. Wśród spisów bibliograficznych było 5 osobowych oraz 9 dotyczących dziedzin i zagadnień. Po 6 pozycji zawarto w dziale *Użytkowanie książki*, w którym tematyka materiałów dotyczyła czytelnictwa, wystaw, bibliofilstwa i cenzury, oraz w dziale *Wytwarzanie książki*, w którym publikacje dotyczyły kwestii estetycznych: ekslibrisów (4 pozycje) i ilustracji (2 pozycje). W dziale *Bibliologia* odnotowano 4 materiały z zagadnień ogólnych. Zakres tematyczny publikacji ilustruje wykres 16:

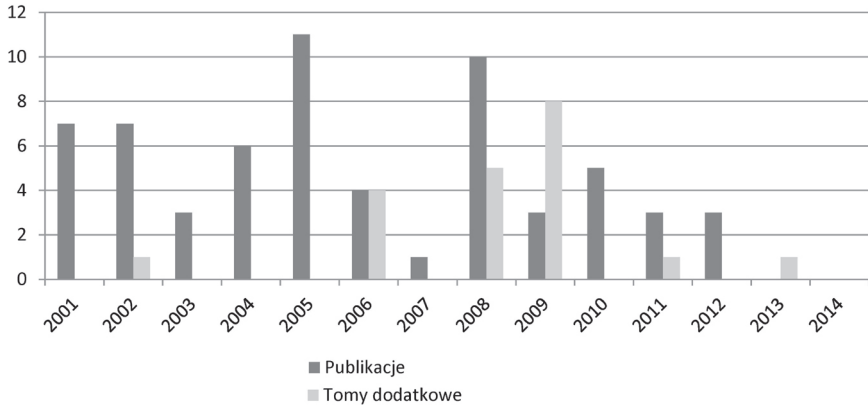
Wykres 16. Zakres poloników bibliologicznych wydanych na Litwie w latach 2001–2014

Źródło: Opracowanie własne.

Polonika wydane w Rosji

Na terenie Rosji zidentyfikowano 63 publikacje zaliczone do poloników bibliologicznych i informatologicznych. Były wśród nich 24 książki i artykuły z 6 czasopism („Belorusskij Sbornik stat’i i materialy po istorii i kul’ture Belorussii”, „Bibliotekovedenie”, „Informacionnyj Bulleten’ RBA”, „Kniga issedovanija i materialy”, „Predmetnyj poisk v tradicjonnych i netradicjonnych informacionno-poiskowych sistemac”, „Apo-krif”) oraz 22 rozdziały w 15 monografiach wieloautorskich. Zasięg chronologiczny publikacji kończy się na 2013 r., corocznie ukazywało się średnio 5 tytułów; w 2013 r. ukazał się tom dodatkowy jednej publikacji. Najwięcej pozycji (11), ukazało się w 2005 r., natomiast najmniej (1 pozycja) w 2007 r. Zasięg chronologiczny przedstawia wykres 17.

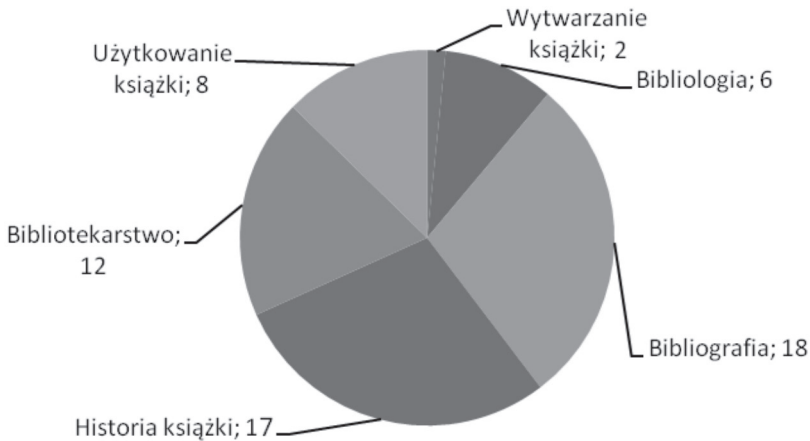
W gronie autorów poloników rosyjskich znalazły się 52 osoby, w tym 8 przygotowało więcej niż 1 materiał. Najwięcej (4 prace) opublikowała Ol’ga Valer’evna Gusena. Dwóch autorów (Nadežda Mihajlovna-Balackaâ i Aleksej Iгореvič Razdorskij) opracowało po 3 teksty, a pięciu (Elena Viktorovna Komissarova, Sergiusz V. Leončik, Natal’â Genrihovna Patruševa, Iwona Pietrzkievicz i Elena Alekseevna Savel’eva) po 2. Rosyjskie polonika redagowało 29 osób, w tym 7 redaktorów więcej niż jedną publikację. Sergiusz V. Leončik jest autorem 3 opracowań redakcyjnych, natomiast 6 osób (Vladimir R. Firsov, Valerij Pavlovič Leonov, Galina Vasil’evna Miheeva, Stanisław Siess-Krzyszkowski, Irina Leonidovna, Vladimir Nikolaevic Zajcev) to autorzy dwóch opracowań.

Wykres 17. Zasięg chronologiczny poloników bibliologicznych wydanych w Rosji w latach 2001–2014

Źródło: Opracowanie własne.

Zakres tematyczny poloników rosyjskich obejmuje przede wszystkim zagadnienia związane z działami *Historia książki* (17 publikacji) i *Bibliografia* (18 publikacji). W części bibliograficznej są to opracowania bibliograficzne: dziedzin i zagadnień (13 pozycji) oraz terytorialne (2 pozycje), uzupełnione 3 publikacjami na temat historii i organizacji bibliografii. W części dotyczącej struktury i historii książki zawarto zagadnienia historii książki (9 pozycji), księgozbiorów prywatnych (4 pozycje), badań prasoznawczych (2 pozycje) i rękopisów (2 pozycje). Wśród 12 tytułów zgromadzonych w dziale *Bibliotekarstwo* 9 dotyczyło bibliotek: naukowych i kościelnych (po 3 pozycje), publicznych (2 pozycje) i szkolnych (1 pozycja). Opublikowano również materiały na temat historii i organizacji bibliotekarstwa (2 pozycje) oraz zbiorów specjalnych (1 pozycja). Na dział *Użytkowanie książki* złożyło się 8 wydawnictw obejmujących: zagadnienia ogólne czytelnictwa (4 pozycje), recepcję poszczególnych autorów (2 pozycje) oraz bibliofilstwo i wystawy (po 1 pozycji). Tytuły wchodzące w skład działu *Bibliologia* dotyczyły aspektów ogólnych dyscypliny (5 pozycji) i klasyfikacji (1 pozycja). Natomiast wśród zagadnień z działu *Wytwarzanie książki* opublikowano dwie prace odnoszące się do problematyki ruchu wydawniczego oraz ekslibrisów. Zakres tematyczny rosyjskich poloników prezentuje wykres 18:

Wykres 18. Zakres poloników bibliologicznych wydanych w Rosji w latach 2001–2014
Źródło: Opracowanie własne.

Podsumowanie i perspektywy badawcze

Niniejszy artykuł nie wyczerpuje tematyki zainteresowania polską bibliologią i informatologią w państwach sąsiadujących, a jedynie wstępnie ją nakreśla i sygnalizuje. Rozważania dotyczące bibliologicznych poloników były prowadzone na ogólnym poziomie, w sposób linearny – poprzez charakterystykę piśmiennictwa poszczególnych krajów. Analiza ta może stanowić etap wstępny do rozszerzonych badań, np. zwiększających zasięg geograficzny czy chronologiczny. Głównym celem poznawczym pracy oraz poprzedzającego ją spisu bibliograficznego bibliologicznych poloników było rozpoznanie zainteresowania polską nauką o książce i informacji wśród badaczy zagranicznych.

Tematyka podejmowanych badań w poszczególnych krajach sąsiadujących z Polską jest zbliżona. Badacze w najmniejszym stopniu zainteresowani byli zagadnieniami teoretycznymi oraz praktycznym wymiarem nauki o książce, w tym jej wytwarzaniem. Najwięcej bibliologicznych poloników odnosiło się do zagadnień historii książki, bibliografii i bibliotekarstwa. Takie rozłożenie akcentów świadczy o dużym wpływie wspólnej historii na prowadzone badania w krajach sąsiadujących. Tematyka polska była przedmiotem zainteresowania naukowców w kontekście historii i jej wpływu na kształtowanie się kultury książki. Zmieniające się granice państw, szczególnie we wschodniej części Polski, wyraźnie odzwierciedlają tendencje i zainteresowania naukowe.

Polonika bibliologiczne powstawały najczęściej w ośrodkach dawnego rozkwitu polskiej kultury.

Zainteresowanie polskimi akcentami jest podobne w przypadku bibliografii – w sporządzonej bibliografii najwięcej było spisów bibliograficznych dotyczących zasięgu terytorialnego, wskazujących historyczne terytorium Polski lub jego fragmenty.

Publikacje dotyczące bibliotekarstwa polskiego stanowią przede wszystkim omówienia działalności poszczególnych bibliotek różnego typu, w szczególności bibliotek naukowych. Wybór tematyki wiązał się z afiliacjami autorów, w tym Polaków, którzy prezentowali historię i aktywność podejmowaną w ich miejscach pracy. Zagadnienia użytkowania książki w polonikach bibliologicznych to przede wszystkim recepcja czytelnicza polskich autorów. Niewiele prac poświęcono pracy z czytelnikiem oraz teoretycznym aspektom czytelnictwa.

W przeprowadzonym badaniu użyto polskich źródeł informacji, czyli perspektywa omawiania bibliologicznych poloników wydanych w krajach sąsiadujących została zawężona do źródeł znanych, odnotowanych w polskiej bibliografii narodowej oraz bibliografiach dorobku pracowników uczelni wyższych. Pokazuje to z jednej strony skalę zainteresowania polskich badaczy literaturą branżową wydawaną w krajach sąsiadujących, z drugiej – na jakie akcenty badawcze polscy badacze kładą nacisk, ogłaszając swoje prace w zagranicznych publikacjach.

Duże zainteresowanie naukowców dziejami książki i piśmiennictwa odzwierciedla troskę o zachowanie i pielęgnowanie historii, a także o właściwe dokumentowanie i uporządkowanie dorobku kulturowego. Polskie piśmiennictwo dotyczące bibliologii i informatologii lat 2001–2014, badane przez pryzmat publikacji wydanych w krajach sąsiadujących z Polską, może stanowić źródło do badań polskiej kultury i jej rozwoju.

Literatura

Bibliografia Analityczna Bibliotekoznawstwa i Informatologii: piśmiennictwo zagraniczne. Pobrane z: <http://www.bn.org.pl/katalogi-i-bibliografie/bibliografie-specjalne/bibliografia-analityczna-bibliotekoznawstwa-i-informacji-naukowej> (20.01.2017).

Dembowska, M. (1991). *Nauka o informacji naukowej (informatologia): organizacja i problematyka badań w Polsce*. Warszawa: IINTE.

X Forum Młodych Bibliotekarzy. I Pobrane z: <http://10fmbssbp.wixsite.com/oddzialwarszawskisbp/program> (20.01.2017).

- Hui-Lan, H. Titangos, Deborah, J. (2012). *Innowacje w bibliotekach w XXI wieku: spojrzenie z perspektywy międzynarodowej*. Biuletyn EBIB, 2012, 4 (131). Pobrane z <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/viewFile/207/344> (20.01.2017).
- Janczulewicz, K. (2016). Polska bibliologia i informatologia w polonikach zagranicznych wydanych w latach 2001–2014. Cz. 1. *Nowa Biblioteka* 3(22), 137–168.
- Janczulewicz, K. (2016). Polska bibliologia i informatologia w polonikach zagranicznych wydanych w latach 2001–2014. Cz. 2. *Nowa Biblioteka* 4(23), 163–186.
- Janczulewicz, K. (2017). Polska bibliologia i informatologia w polonikach zagranicznych wydanych w latach 2001–2014. Cz. 3. *Nowa Biblioteka* 1(24), 125–148.
- Janczulewicz, K. (2017). Polska bibliologia i informatologia w polonikach zagranicznych wydanych w latach 2001–2014. Cz. 4. *Nowa Biblioteka* 2(25), 115–130.
- Janiak, M. (2010). *Informacja naukowa w Polsce na przełomie XX i XXI wieku. Dynamika zmian w świetle piśmiennictwa*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Jednolite zasady gromadzenia zbiorów, Załącznik nr 1 do zarządzenia nr 70/2012 Dyrektora Biblioteki Narodowej z dnia 31 grudnia 2012 r.. Pobrane z: <http://www.bn.org.pl/download/document/1375712606.pdf> (20.01.2017).
- Konferencja: Biblioteki za granicą: Organizacja – Kooperacja – Inspiracja. Pobrane z: <http://www.knb.ibin.us.edu.pl/konferencje/nasze-konferencje/konferencja-biblioteki-za-granica-organizacja-kooperacja-inspiracja-2/> (20.01.2017).
- Maroń, A. (2015). Urodzeni by czytać – Nati per Leggere – włoski program promujący głośne czytanie małym dzieciom. W: M. Wojciechowska (red.), *Czytelnictwo w dobie informacji cyfrowej. Rozwój, bariery, technologie* (s. 47–59). Warszawa: Wydawnictwo SBP.
- Międzynarodowa konferencja naukowa Polskie/polonijne dziedzictwo piśmiennicze w zbiorach zagranicznych – problematyka i warsztat badawczy, rezultaty i perspektywy badań. Pobrane z: http://www.sbp.pl/konferencje/konferencja/informacje_ogolne?konferencja_id=17596 (20.01.2017).
- Międzynarodowa Konferencja nt. „Biblioteki publiczne – współpraca w euroregionach w zakresie upowszechniania i promocji czytelnictwa”, 27 listopada 2007 w Warszawie. Pobrane z: http://www.sbp.pl/konferencje/konferencja/informacje_ogolne?konferencja_id=226 (20.01.2017).
- Sawoniak, H. (1977). Bibliografia Analityczna Bibliotekoznawstwa i Informatologii Naukowej. Geneza i rozwój wydawnictwa. *Przegląd Biblioteczny* 45(3), 281–296.

- Skalska-Zlat, M. (2002). *Bibliografia w Polsce 1945–1996. Naukoznawcza analiza dyscypliny*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Stach-Siegińczuk, A., Bartosik, P.: Analiza wykorzystania technologii Web 2.0 na przykładzie wybranych europejskich stron internetowych bibliotek uniwersyteckich. W: S. Rogoż, M. Skórka, R. Piotrowska (red.), *Bibliotekarz 2.0 : nowe technologie, nowe wyzwania* (s. 147–159). Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Pedagogicznego.
- Stefaniak, B. (2000). Polska obecność na liście filadelfijskiej. *Sprawy Nauki*, 2000, 3–4, 18–19.
- Stefaniak, B. (2002). *Rozmieszczenie publikacji autorów polskich w czasopiśmie indeksowanych w Social Sciences Citation Index w latach 1981–2000*. *Zagadnienia Naukoznawstwa*, 2002, 38(1–2), 91–102.
- Woźniak, D. (2014). *Sprawozdanie z wyjazdu szkoleniowego w ramach programu LLP ERASMUS*, „EBIB”, 2014, nr 147. Pobrane z: <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/issue/view/21> (20.01.2017).

Katarzyna Janczulewicz

The Department of Information Management
The Institute of Library Science and Scholarly Information
University of Silesia in Katowice
e-mail: k.janczulewicz@gmail.com

**Polish bibliography and informatology in foreign *Polonica* published
in the years 2001–2014 in Poland’s neighbouring countries
A report of the study which was conducted**

Abstract: The article constitutes an analysis of the foreign *Polonica* published in the years 2001–2014 in Poland’s neighbouring countries. It explores the form of writing, the chronological and linguistic range, and the scope of themes of the publications released in the particular countries. The article was developed on the basis of a bibliography of foreign *Polonica* featured in “Nowa Biblioteka” in the years 2016–2017.

Keywords: Belarus. Bibliology. The Czech Republic. Foreign *Polonica*. Germany. Informatology. Lithuania. Russia. Slovakia. Ukraine